

Ikt.sz.: 10/10/2017.

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

1387 Budapest, Pf.: 40.

dr. Székely László az Alapvető Jogok Biztosa részére

Tárgy: indítvány a
fogyatékosággal élő személyek
nagylétszámú intézményi
ellátásának kiváltására irányuló
program előkészítésének és
megvalósítási folyamatának
alapjogi szempontú vizsgálatára
vonatkozóan

Tisztelt Alapvető Jogok Biztosa!

Alulírott, Gyene Piroska, mint az Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (1093 Budapest, Lónyay u. 17. I/1.) elnöke kérem, hogy az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 18. § (1) bekezdése alapján, figyelemmel a törvény 1. § (3) bekezdésére, kezdeményezze a fogyatékosággal élő személyek nagylétszámú intézményi ellátásának kiváltására irányuló pályázat megvalósítási folyamatának alapjogi szempontú vizsgálatát!

Indítványom indokaként az alábbiakat adom elő:

1. A kiváltási folyamat előkészítése

Álláspontunk szerint a kiváltási folyamat előkészítése és a pályázati felhívások, illetve azok megvalósítási módja több szempontból is aggodalomra ad okot és alapjogi visszásságokat vet fel. Szövetségünk a kiváltás előző és jelenlegi pályázati ciklusát is folyamatosan figyelemmel kísérte, a kiváltási folyamat előkészítésével kapcsolatos álláspontunkat, szakmai javaslatainkat rendre eljuttattuk az illetékes szerveknek, találkozókat kezdeményeztünk a közreműködő szereplőkkel. Minden alkalommal jeleztük, hogy a folyamatokat a lakók, az intézetek munkatársai, de a lakosság szempontjából is előkészítetlennek és éppen ezért veszélyesnek tartjuk.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy az értelmi fogyatékosággal élő embereket érintő, valaha volt, legnagyobb, közel 85 milliárd forint uniós forrást felhasználó fejlesztési projektek tervezése és megvalósítása nem elsősorban az érintett, fogyatékosággal élő emberek érdekeit szolgálja. A tervek alapján 2018. december 31-ig 2500, 2021. december 31-ig 7500 ember költözése várható.

(Véleményünk szerint ezen álláspontunk miatt Szövetségünket, amely az intézetekben élő értelmi fogyatékos személyek legnagyobb hazai érdekképviselője, egyszerűen elzárták a programokban való érdemi részvétel lehetőségétől, néhány esetben pedig az intézetek dolgozóinak és lakóinak megtiltották a programjainkon való részvételt.)

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, a fogyatékosággal élő emberek számára gondozást biztosító állami intézetek fenntartójának honlapján például nem található semmilyen információ a kitagolással kapcsolatban, az Igazgatóság csupán egy rövid összefoglalót közöl a 2007-2013 között lezajlott, támogatott fejlesztésekről, az információkéréseket és a személyes egyeztetések lehetőségét elutasítja, szakmai álláspontja pl. a súlyosan halmozottan fogyatékos emberek közösségi lakhatásának kérdésében sem ismert.

A kitagolás megvalósítása szempontjából súlyos probléma az is, hogy az Országos Fogyatékosügyei Tanács bár a hatályos szabályok szerint továbbra is a fogyatékos emberek helyzetének előmozdítása érdekében funkcionál, az elmúlt néhány év alatt formálisan működő testületté vált. A kiváltással összefüggő kérdések megtárgyalása céljából több alkalommal is csupán Szövetségünk kezdeményezésére került sor a Tanácsülés összehívására, miután a sajtóból értesültünk különböző – a nagylétszámú intézetek átalakításával összefüggő - dokumentumok megjelenéséről. Az aktuális kérdésekkel kapcsolatban azonban, csak a Tanács utólagos tájékoztatása történt meg, érdemi párbeszédre, valódi javaslatok becsatornázására azonban már nem volt lehetőség. A Tanács működésére vonatkozó rendelkezések szerint a testület szerepe nem csupán az, hogy tájékoztató jelleggel, utólag felvilágosítást nyújtson a tagok részére a fogyatékos emberek életét érintő kormányzati döntésekről, hanem, ahogy azt korábban is tette, proaktív jelleggel, érdemben kellene, hogy fellépjen a fogyatékos emberek jogainak és érdekeinek előmozdítása érdekében.

Tapasztalataink, partnereink jelzései alapján úgy látjuk, hogy a kiváltási folyamatban érintett szereplőket jelentősen különböző, eltérő irányú érdekek mozgatják, a döntések meghozatalakor pedig a legkevésbé sem az értelmi fogyatékos emberek érdekei érvényesülnek.

2. A lakók megfelelő felkészítésének hiánya

Véleményünk szerint a kiváltási program első ütemének legnagyobb hiányossága a lakók megfelelő felkészítésének a hiánya volt. A programhoz kapcsolódó pályázati felhívások (EFOP 1.9.1-VEKOP 15., EFOP 2.2.2.-17, EFOP 2.2.5.-17.) és egyéb dokumentumok alapján úgy látjuk, hogy ez a helyzet a második körben sem fog javulni. A kiváltási stratégia

megalkotása óta eltelt 5 évben többször, több fórumon hangsúlyoztuk, hogy szükség van olyan szakmai fejlesztésekre, amelyek az intézményekből kiköltöző lakókat készítik fel és támogatják a közösségi életben.

Sajnos azonban jelenleg is az a helyzet, hogy a lakók felkészítési programjainak fejlesztésére nem jutott állami forrás (míg a piacon szép számmal jelenlévő dolgozói felkészítő programok fejlesztésére újabb forrásokat költenek) így ilyen programmal csak néhány, támogatott lakhatást fenntartó civil szervezet rendelkezik, a szükségessé messze nem kielégítő kapacitással. Véleményünk szerint sem a pályázati felhívások, sem pedig a pályázati program végrehajtását segítő szakmai programok (pl. az EFOP 1.9.1. kiemelt program) nem kezelik kellő súllyal a kiváltásnak ezt a rendkívül fontos elemét.

A végrehajtásra irányuló eddigi tevékenységek és a hozzánk eljutott információk alapján úgy látjuk, hogy a fenntartó részéről a lakók tényleges felkészítésére, sem program, sem valódi szándék, sem pedig forrás nincs.

A lakók felkészítése kapcsán nem csak a praktikus, mindennapi élethez szükséges ismeretek átadására kell gondolnunk, hanem a pszichés gondoskodásra is, amely biztonságossá teszi egy sokszor évtizedek óta intézetben élő ember számára a kiköltözést, életformája, szűkebb és tágabb környezete teljes átalakulását.

3. A súlyos-halmozott fogyatékossgal élő emberek helyzete

Bár a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017-2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepció célcsoportjának tekinti a súlyos-halmozott fogyatékossgal élő személyeket (3.1. „A jelenleg ápolást-gondozást nyújtó intézményekben élő halmozottan, illetve súlyosan-halmozottan sérült személyeket a stratégia célcsoportjának tekinti és széleskörű, speciális igényeit figyelembe veszi a kiváltás során.”) a pályázati felhívások és a kapcsolódó szakmai programok nem tekintik prioritásnak a súlyos-halmozott fogyatékossgal élő személyek számára biztosított, közösségi életüket lehetővé tevő szolgáltatások szervezését. A pályázati felhívások például 100 pontból mindössze 4 ponttal jutalmazták azt a pályázót, amelyik a súlyos-halmozottan fogyatékos személyek kiváltását a pályázat kötelező mellékletét képező szakmai programban bemutatja és megvalósítja. A pályázókat támogató szakmai fejlesztés, az EFOP 1.9.1-es kódszámú kiemelt program pedig csupán „modellezni” kívánja a súlyos-halmozottan fogyatékos személyek számára nyújtandó közösségi alapú szolgáltatásokat.

Véleményünk szerint a kiváltás során a fogyatékos személyeket megkülönböztetni például a fogyatékossguk mértéke alapján tilos. A nagylétszámú intézményekben élő valamennyi fogyatékos személy számára - a fogyatékossg súlyosságára tekintet nélkül - biztosítani kell a közösségekben élés, a szabad döntés és választás jogát.

Aggodalmainkat tovább növeli, hogy a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság által fenntartott intézetekben, már a pályázatok első, 2017. március 31-i beadását megelőzően elkezdték a lakók intézetek közötti átcsoportosítását, és bár pontos információink nincsenek,

de a jelzések alapján a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyeket egy-egy intézetbe költöztetik és támogatott lakhatásba csak a fenntartó által „jobb képességűnek” ítélt személyek költözhetnek.

Az intézetek közötti lakó-átcsoportosítással kapcsolatban olyan jelzéseket is kaptunk tagjainktól, hogy az intézetek az új lakók vonatkozásában nem rendelkeznek megfelelő, a személyességet biztosító ismeretekkel és nehezen tudnak megfelelő ellátást biztosítani számukra. A jelzések alapján az intézetek munkatársai, vezetői számára nehézséget okoz az is, hogy hogyan közöljék, a sokszor évtizedek óta az intézetben élő emberekkel, hogy hamarosan el kell költözniük. A program előkészítetlensége, az egyes tevékenységekhez kapcsolódó rövid határidők miatt ezekre a problémákra nem is lehet megfelelő és a fogyatékos személyek számára biztonságot jelentő megoldásokat találni.

Szövetségünk számára különösen aggályos, hogy értelmi fogyatékos személyeket megfelelő felkészítés nélkül, hirtelen kiszakítva megszokott környezetéből ide-oda költöztetnek egy olyan program keretén belül, amelynek éppen az érintett személyek jobb, teljesebb életlehetőségét kellene szolgálnia.

Következtetések

A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja (Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”).

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítania kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosággal Élő Személyek Jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló törvény 4. cikk 3. pontjának és 33. cikk 3. pontjának. A hivatkozott rendelkezések értelmében „az Egyezmény végrehajtására irányuló jogalkotás és politikák kidolgozása és végrehajtása során, továbbá a fogyatékosággal élő személyeket érintő kérdésekkel kapcsolatos más döntéshozatali eljárásokban a részes államok szorosan egyeztetnek, amelybe aktívan bevonják képviseleti szervezeteiken keresztül a fogyatékosággal élő személyeket, ideértve a fogyatékosággal élő gyermekeket is”, továbbá a kifejezetten az Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban a jogszabály előírja, hogy „[a] civil társadalmat - különösen a fogyatékosággal élő személyeket és az őket képviselő szervezeteket - be kell vonni az ellenőrzési folyamatokba, és azokban teljes részvételüket biztosítani kell.”

A fentiekben kifejtettek alapján megállapítható, a kitagolási folyamat előkészítése és megvalósítása sérti a fogyatékosággal élő emberek jogainak érvényesülését azáltal, hogy

nem biztosítja képviseleti szerveik aktív, szoros és hatékony bevonását az őket érintő döntéshozatali eljárásokba és nem biztosítja az érdemi egyeztetés lehetőségét.

A fogyatékossgal élők kiemelt védelme (Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”)

Az emberi méltósághoz való jog (Alaptörvény II. cikk „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”)

Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására.

Az Alaptörvény a fogyatékossgal élő személyek számára alapvető jogaik teljes mértékű és hátrányos megkülönböztetéstől mentes kiemelt védelmét írja elő. Véleményünk szerint a felkészítés hiánya illetve nem megfelelő biztosítása, beleértve a lakók felkészítés nélküli „mozgatását” is súlyosan sérti a kitagolásban érintett fogyatékos emberek alapvető alkotmányos jogait és emberi méltóságát.

Álláspontunk szerint az értelmi fogyatékossgal élő személyek lakóhelyének önkényes, különösen pedig felkészítés nélküli megváltoztatása nem csupán a lakóhely szabad megválasztásának sérelmét jelenti, hanem súlyosan veszélyezteti egyéni autonómiájukat, magánéletükhöz, személyes biztonságukhoz, a saját életükre vonatkozó döntések meghozatalához való jogukat is.

Mindezek alapján kérem, hogy indítványomnak adjon helyt és kezdeményezzen átfogó alapjogi vizsgálatot a fogyatékossgal élő személyek nagylétszámú intézményi ellátásának kiváltására irányuló program előkészítésével és megvalósítási folyamatával összefüggésben!

Budapest, 2017. április 4.

Gyene Piroška

elnök

